

Posudek na diplomovou práci

Posudek oponenta diplomové práce

„Psychologické aspekty individualizace přístupu k žákům se specifickými poruchami učení“,

kteřou předkládá PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Autorka práce se problematice specifických poruch učení (SPU) věnuje již řadu let a v uvedené oblasti má bezpochyby vysoké renomé v pozici speciální pedagožky. Možná o to více si zaslouží ocenění, že se odhodlala pokusit podívat na problematiku SPU nikoli z tradičního speciálně pedagogického pohledu, ale nově z pohledu psychologického. Není vždy jednoduché opouštět řadu let zaujímané přístupy a postoje a vrhat se do hledání nových souvislostí. Nutno však říci, že z práce je zjevné zaujetí psychologickým pohledem na SPU a autorce se podařilo účinně kombinovat bohaté speciálně pedagogické zkušenosti s pohledy psychologie.

Práce je tradičně členěna na teoretickou a empirickou část. Teoretická část čítá tři hlavní kapitoly členěné na řadu subkapitol, v nichž se autorka postupně od obecnějších témat pedagogických přesouvá k vymezení problematiky specifických poruch učení až po témata z oblasti pozitivní psychologie. Zcela v souladu se současnými trendy je kladen důraz nejen na individualizovaný přístup k jedincům se SPU, ale také je vyzdvihována nutnost využívat jejich silné stránky a jejich potenciál ke zvládnutí obtíží. Téma tedy není nikterak patologizováno, je zjevná snaha opustit tradiční medicínský přístup k SPU a spíše poukazovat na možnosti, které může nabídnout psychologie. Velmi oceňuji, že také výše zmíněná pedagogická témata jsou konfrontována s psychologickými přístupy (např. problematika rámcových vzdělávacích programů), které kombinují náměty z psychologie osobnosti, vývojové, pedagogické i sociální psychologie. S tímto stylem snad jen kontrastuje kapitola o významu učitelů z hlediska sociálních aspektů SPU, která se zdá poněkud obecná. Není zcela jasné, proč jsou jmenovány obecné kompetence učitele, stejně jako vymezení učitele podle pedagogického slovníku. V neposlední řadě si dovoluji nesouhlasit s periodizací profesní dráhy učitele, kdy se zdá, že profesní dovednosti jsou nabývány především s ohledem na délku praxe a text vyznívá, že po počáteční etapě učitele – nováčka záhy přichází období vyhoření, což věřím, neplatí vždy. Toto možná souvisí s jistým poněkud kritičtějším vyzněním prvních dvou kapitol teoretické části diplomové práce, které se kromě textu o učitelích promítá také do vymezení specifických poruch učení či do vyjasnění terminologických nejasností.

Přes jisté kritické výtky je závěr teoretické části směřován k pozitivní psychologii. V poslední kapitole autorka zvažuje různé koncepty pozitivní psychologie (např. subjective well-being, flow fenomén, self-efficacy, pesimismus a optimismus), které je možné zvažovat při práci se žáky se specifickými poruchami učení. Výčet uvedených přístupů je rozhodně oceněníhodný, avšak je trochu škoda, že témata nejsou úžeji propojena s problematikou specifických poruch učení. Kapitola spíše vyznívá jako teoretický úvod, který by si zasloužil pokračování.

Velmi ovšem oceňuji vysoké množství původních zdrojů informací. Autorka čerpala z původních pramenů, které dnes patří již k psychologické klasice, ale stejně tak využívala aktuální publikace a nejnovější poznatky.

Praktická část představuje jakousi sondu do přístupů, názorů i znalostí učitelů, kteří pracují se žáky se SPU. Je zjevné, že autorka vyvinula mimořádné úsilí ve snaze o reprezentativnost výzkumného souboru, kde jsou zastoupeny školy ze všech krajů České republiky. S tím také souvisí velikost souboru, který zahrnoval několik stovek učitelů z dvaceti sedmi základních škol.

Za pozornost stojí také použitá metoda, díky níž se dařilo porovnat skutečné znalosti respondentů s jejich realizovaným přístupem k žákům s SPU ve třídě, který byl navíc porovnáván s přístupem k žákům s jiným druhem speciálních vzdělávacích potřeb. Poněkud méně tradiční je prezentace výsledků demografických dat před popisem použitých metod. Rovněž mi není zcela jasné tvrzení, že prostřednictvím Cronbachovy alfy, která zjišťovala vnitřní konzistenci položek dotazníku, lze současně dojít k závěru, že „učitelé prvního stupně více akceptují psychické zvláštnosti integrovaných žáků“ (str. 79). Toto by si žádalo stručné vysvětlení.

Nicméně další zpracování výsledků je velmi pečlivé, přehledné a ucelené a především přináší nesmírně zajímavé poznatky, které se na práci učitelů i problematiku SPU dívají z mnoha různých úhlů pohledu. Autorka využila řadu různých statistických metod, aby z dat získala maximální množství různorodých informací.

Práce je ukončena rozsáhlou a propracovanou diskusí, v níž autorka konfrontuje získané informace s údaji z předchozích studií i s různorodými teoriemi tuzemských i zahraničních autorů. V této části se mi jen zdá poněkud přehnané tvrzení, že vztah rodiny a školy je „logicky konfliktní“ (str. 101). Nejsem přesvědčená, že to tak vždy musí být a myslím, že s ohledem na snahu o přístup v kontextu pozitivní psychologie by si tento fakt zasloužil jistou relativizaci.

Předložená práce přináší ucelené poznatky i zajímavé výsledky výzkumného šetření, které jsou plně v souladu s nároky na psaní odborných sdělení. S ohledem na rozsah a relativní reprezentativnost vzorku i použitou metodu se domnívám, že by bylo vhodné vybrané pasáže práce publikovat v odborném periodiku.

Na závěr otázky: Proč hovoří autorka opakovaně o tak zvaných speciálních vzdělávacích potřebách? Autorka uvádí, že přes veškerou snahu rodičů a učitelů se žáci se SPU budou srovnávat s úspěšnějšími spolužáky a povede to k prožitku neúspěchu – skutečně se domnívá, že tato situace musí vždy nastat? Kde se tendence ke srovnávání bere? Mohla by autorka zmínit základní návrhy intervenčních postupů, které by bylo vhodné zaujmout s ohledem na získané výsledky?

Dr. Zdeňka Michalová předložila práci, která splňuje požadavky kladené na diplomovou práci. Doporučuji, aby se stala předmětem obhajoby na katedře psychologie UK FF v Praze.

Doporučené hodnocení: výborně

Praha 19. 8. 2011

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.